

MENTOR

LIST ZA SREDNJE-
ŠOLSKO DIJAŠTVO

Št. 12. ::: Letnik II.

Urejuje

dr. Anton Breznik

Za leto 1909/1910

K

Vsebina.

Študent naj bo . . . (F. S. Finžgar.) (Konec)	265
P. Pavel Křižkovský. (V. Hybášek.) (Konec)	271
O francoski revoluciji. (Josip Logar.) (Konec)	274
Nedeljsko jutro v naravi. (Prof. Fr. Pengov.) (Konec)	279
Navod za šahovo igro. (A. Uršič.) (Konec)	286
Drobiž: »Vodnik« ali »Vodnik«. — Kažipot k sreči. — Slinga. — Igračkanje s črkami. — Lepe sanje	287

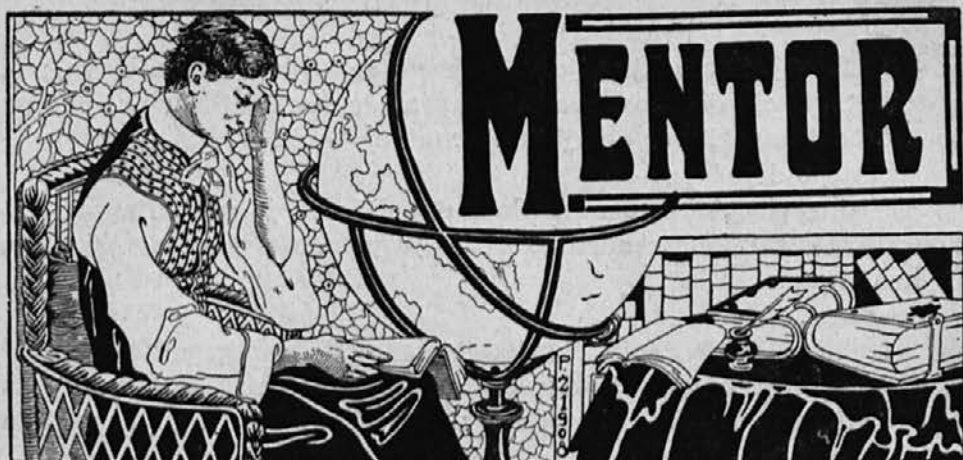
Lepa priložnostna darila.

Največja in najbogatejša
tvorniška zaloga.

Dobro in poceni se kupi le pri meni, kar je obče znano. — Ure budilke od 3 K naprej; nikelnaste lepe anker ure od 4-50 naprej; srebrne rok. ure od 7 K naprej; srebrne anker-rem. ure od 10 K naprej; diamantni prstan od 14 K naprej; briljantni prstan od 20 K naprej. — Lepe novosti v kina- in pravem urebru po znižanih cenah. Naročite novi cenik s kolektarjem tudi po poštiastonj. — Singerjevi šivalni stroji od 60 K naprej, tudi za platenje (pouk brezplačen).

Fr. Čuden, trgovec in urar v Ljubljani.

Izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano prvega dne vsakega meseca in stane za dljake dve kroni, za druge naročnike štiri krone na leto.

Letnik II.

List za srednješolsko dijaštvo.

Štev. 12.

F. S. Finžgar:

Študent naj bo . . .

(Konec.)

Pred cesarjem.

Proti koncu šolskega leta je vsa Ljubljana zadrhtela v velikem veselju. Kdorkoli je količkaj premogel, je z razburjeno zadrego belil in slikal pročelje svoje hiše, po cestah je mrgolelo delavcev, ki so izravnavali najmanjše kotanjice, pod Tivoli je pa pela sekira, in na prostranem travniku je kakor čez noč zrastle mesto lepih paviljonov, zabavišč, gostilnic in igrišč. Ljubljana z deželo vred se je oblačila v praznje, da sprejme svojega vladarja — cesarja Franca Jožefa I.

Ker je bilo določeno, da cesar obiše tudi gimnazijo, se je zaneslo veselorazburjeno razpoloženje z ulice, od meščanstva tudi v gimnazijo. Doba zadnje konference se je skrčila, pouk teden dni pred koncem leta zaključil, da bi bilo mogoče okrasiti poslopje za dostojen sprejem monarhov. Mlajši profesorji so prevzeli nalogo, da oskrbe s pomočjo dijakov vence, napise in transparente. Dijaštvo je bilo razdeljeno v skupine: Nekateri so vozili z Golovca smrečje, drugi so iskali bršlina, starejši slikali umetne transparente in delali napise, na dvorišču so vezali dolge vence. Dijakom je to mnogo bolj ugajalo nego pusta paradigmatata, Homer in Sofoklej z nevarno matematiko vred. Mnogo jih je bilo posebno spretnih za ta dela, nekateri so bili pa tudi za to pregosposki ali pa preokorni. Ti pa so bili statisti in so tvorili le nepotrebno gnečo na dvorišču.

Francelj in Pepe sta imela velik gavidij, ko so lomili na Golovcu smrečje in ga vozili s profesor Avguštinovim oslom v mesto. Ko je bilo pa te robe dovolj, se jima je zdelo postopanje po dvorišču preveč dolgočasno. Zato si jo izmislil Pepi:

»Veš kaj, Francelj, pojdiva raje na Golovec in jo udariva nad borovnice. Svojo dolžnost sva pravzaprav že storila. Sicer naj pa oni, ki bodo odličnjaki, več delajo nego midva. Greš?«

»Pa pojdiva!«

Neopažena sta se izmuznila z dvorišča in jo mahnila za Gradom proti cesarskemu mostu. Tam pa ju je zalotil profesor Avguštin in ju ustavil.

»Kam?«

Izpod košatih, črnih obrvi so se zapičile v beguna žive, ostre oči, ki so že mnogo dijakov osledile na krivih potih. Dijaka sta za hip okamenela in Francelj bi bil zinil neumnost, da ga ni otel in prehitel Pepi.

»K Ocvirku greva po hleb kruha. Stric so prišli s prašiči v Ljubljano pa so tamkaj pustili kruh. Mi ga pošiljajo vsak teden z doma.«

Francelj bi bil najrajši na glas zakričal Pepiju: »Kajon! Kako si naju izrezal.«

Profesor ni dvomil.

»Aha, po kruh! No, le pojdiva! Potem pa v šolo delat!«

»O, saj delava! Poglejte!«

Francelj je pokazal osmoljene roke, profesor je pokimal in odšel, tiščeč roke v izbuhnjenih žepih sivega suknjiča.

Onstran mostu sta se previdno ozrla preko rame po profesorju. Ko je izginil za Dalmatincem, sta se oba glasno zasmejala.

»Kajón, kajonasti!«

Francelj je od veselja udaril po hrbtu Pepija, ki je ponosen sprejel udarec in se pohvalil sam: »Kdor zna, pa zna!«

Ker je bila vročina huda, sta se šla najprej hladit v rakovniški bajer. Potem sta se pa lagodno napotila v hrib. Takoj ob desni nad bajerjem sta našla veliko jaso borovničevja. Na njem pa borovnic kar rogljato. Polegla sta v to deveto deželo bogastva in se pasla kakor Davidovi narodi v zlati dobi, ki so menda takisto:

»Arbuteos fructus montanaque fraga legebant.«

Ko sta se že napasla in preobjedla, sta seveda modrijanski začela razgovor o nalaganem profesorju in se poredneža zlobno smejala svoji navihanosti.

Tedaj se pa zgodi čudo, kakor strah iz neba — — —

Na bližnji bukvi, ki je senčila s širokimi vejami jaso, nekaj zahrka in zagodrnja. Oba hkrati sta pogledala kvišku. Tedaj pa je z viška planilo med nju čudno, repato bitje. Študenta sta zakričala groze in planila bi bila v beg, da nista bila kar trda strahu. Zakaj prva misel je bila, da je prišel po nju pravi, živi hudobar z dolgim repom ter ju odpelje naravnost na dnu pekla. Toda hudobec je veselo mežikal in začel brati borovnice. Za vratom je imel lepo rdečo petljo, in drobna verižica se je vlekla za njim.

»Opica,« je zakričal Francelj, Pepi je pa že držal za verižico in jo vjel. Strah je izginil.

»Bog vé, čigava je?«

»Grajskih!«

»Nesiva jo v grad na Rakovnik!«

Pepiju je sedla udomačena žival na ramo in ubrala sta jo s Franceljem proti Rakovniku.

Nista se motila.

Veselje v gradu je bilo velikansko, ko so zagledali izgubljeno živo igračo. Študenta sta dobila vsak velik kos potice in še goldinar po vrhu.

Ko sta takoj pred gradom načela vsak svoj delež, sta se zopet domislila profesorja Avguština, izmišljenega kruha, in smeha ni bilo konca. Tako se smeja mladostna norost za prazen nič.

Potoma se je zbudila v Franceljevem srcu hvaležnost. Zato je izpregovoril:

»Pepi! Jaka je dober človek; veliko hrušek in orehov mi je že izdajal. Kaj, ko bi mu nocoj za ta goldinar napravila večerjo v zahvalo. Zakaj ločitev je pred durmi.«

»Francelj, goldinar je tvoj! Naredi, kar hočeš. Jaz imam še dva skrita v kovčegu!«

»Pepi, ti si dobra duša, in Jaka je tudi, kaj ne?«

»Ardičina, seveda je!« se je veselil Pepi pohvale.

Zvečer je bila že vtihotapljena večerja v sobo, da Regina ni slutila: kos gnjati, zalogaj sira in več steklenic piva.

Ko je prišel Jaka domov, je izvlekel bogato zalogo Francelj izpod postelje in razpostavil vse pred Jaka. Razodela sta mu dogodek in dobra duša, Jaka z Žirovskega vrha, je bil ginjen, da je objemal študenta in se skoro razjokal ob misli, da se v par dneh ločijo...

Drugega dne se je pričela Ljubljana polniti gostov. Od vseh vetrov je vrelo ljudstvo v glavno mesto, da vidi svojega vladarja in da se udeleži slavlja in dá duška patriotičnim čuvstvom. Ljubljana je postala mravljišče, po ulicah je zavladala gneča, prenočišč je nedostajalo, in ponoči je imela vsaka klop v Zvezdi in pod Tivoli svoje prenočevavce. Po družinah ni bilo nobenega obeda več, ob katerem bi bili zaeno zbrani vsi udje. Sedaj je pritekkel domov ta sedaj drugi. Vsak je z veliko zadrego obedoval in s še večjo naglico pripovedoval, kaj je videl, kaj je doživel. Ko je pa prišla ura, ob kateri je imel stopiti na ljubljanske ulice cesar, so se izpraznile vse hiše in Dunajska cesta se je nasipala z narodom tako na gosto, da se je bilo bati nesreč.

Donebesni vzkliki so zaorili, ko se je zazibala v kočiji zelena cesarjeva perjanica. Ljudstvo je blaznelo navdušenja, živio-klici se niso več poglobili. Kakor v razburjenem morju valovi, tako so pluli ti klici od konca do konca mesta...

Francelj in Pepi sta se vodila roko ob roki in se rila skozi gnečo. Toda — cesarja nista videla. Kakor drobtinici sta se potopila v valovih množice.

Zato je bil pa Francelj tem bolj srečen, ker je videl cesarja v šoli.

Tiho, brez hrupa se je polnila gimnazija tistega dne, ki je bil določen, da prestopi njen prag najvišji gospod cele Avstrije. Šepetaje so se pogovarjali dijaki med seboj, vsak korak, ki se je oglasil na hodniku, je razburil razred. Dolgo je bilo čakanje, še daljše v negotovosti, ker ni bilo znano, katere razrede si ogleda cesar.

Ko pred sobo, kjer je bil Francelj, zašumi zbor korakov, se oglasijo pogovori, tedaj je učencem zastajala sapa, srca so utripala razburjeno...

Vrata se odpro — učencem se je zableščalo, kakor v omotici, ko se je na pragu zasvetila cesarska obleka in v hipu se niso niti ganili po klopeh. Šele, ko je razrednik Valentin z nervozno se tresočo roko dal znamenje, se je dvignil razred v pozdrav.

Ker je bil takrat šele začetek pouka s slovenskim učnim jezikom, se je določilo za izpraševanje — prirodopisje. Ob tem bi lahko cesar slišal slovensko govorico malih dijakov. Toda bogve kaj ni bilo čuti. Med odličnjaki je zavladala taka panika, da so bili odgovori dosti boječi in vrlo kratki. Neki učenec je govoril hripavo, skoro šepetaje. Cesar je šaljivo omenil: »No, ta je pa ves hripav, menda od samih živio-klicev!«

Ko je Francelj v predzadnji klopi poslušal to prirodopisno revščino, se je vzravnal, prosil z očmi profesorja, naj ga vpraša, dvignil celo roko, — ali kaj, kdo bi pred samim cesarjem iskal odgovora med ljudmi brez »kredita«, med mrtveci. In vendar ga ni bilo v razredu, ki bi mogel tako živo govoriti o hroščih, kakor on, ki je poznal vsakega po cvrkotanju vrhu bora, ki je napolnil zbirke odličnjakom — in sedaj bi pred samim cesarjem izpregovoril glasno, hitro pa na široko... in pomnožil čast celega razreda...

Toda ni mu bilo dodeljeno. Revež je tičal na dnu, življenje je plulo čez njega in njegove padle tovariše...

Mrličem mir in pokoj!

Doma.

Ob razdelitvi izpričeval ni bilo takrat tistega vtiska, kakor je navada. Cesarsko slavlje je zavzelo vsesplošno pozornost in osredotočilo vse zanimanje edinole nase. Sklep šolskega leta je bil to pot nezanimiva malenkost. Zato niso prišla do prave veljave ne izpričevala odličnjakov, da bi bili občudovani — in ne ona padlih junakov — da bi bili grajani.

Zato sta tudi Pepi in Francelj z Jako praznovala brez solz in žalosti veselo razhodnico in slovo od stanovanja — in morda tudi od

Ljubljane. Pepi je vedel, da se poslovi za vedno od gimnazije, Francelj je slutil taisto in že sanjal o novi službi pastirja na Gospesvet-skem polju. Da ni bilo toliko hrupa v mestu, bi se bilo njegovo srce gotovo stisnilo strahu ob tej misli. Tako pa ni bilo časa za bridkost.

Jaka je peljal oba na večer pred razhodom k »Štefanu«.

»Ardičina, pijta fanta; morda ga skupaj ne bomo nikoli več!« je priganjal Jaka in sam pil izredno veliko. Tudi študenta se nista brnila. In zgodilo se je, da so prišli pozno na večer domov, vinski in glasni, vriskajoč in pevajoč. Regina jih je sprejela z dvignjeno pestjo in jih neusmiljeno oštela. Jaka je branil svoja varovanca, pa ni zaleglo. Vsled tega se je razburil še on in pri tej priči odpovedal stanovanje.

Drugo jutro je Jaka praznoval, da je dijaka mogel spremiti na kolodvor. — Ob slovesu so se mu vlile po širokih licih solze. »Bog plačaj za vse, Jaka,« se mu je zahvaljeval Francelj rosnih oči. Stisnili so si roke — in se ločili za vedno . . .

Franceljna je na kolodvoru čakal starejši brat Janez z ročnim vozičkom. Naložila sta skrinjico in jo peljala proti domu.

Čim bolj se je študent bližal rodni vasi, tem bolj je izginjal hrum in šum in glasneje se je oglašala skrb.

»Ali so oče doma?« je vprašal brata.

»Sedaj so bili še, ampak jih ne bo, ko prideva. Na Bled so se ravnali. Je cesar tam in nocoj bo razsvitljava!«

Francelj je bil tega vesel. Zakaj vedel je, da je najhuje, če takoj stopi pred očeta. Zato je pogosto nagovarjal brata, da sta počivala, dasi ni bil truden. Želel je, da očeta zamudi.

In zamudil ga je. Z materjo je pa ložje opravil. Materino srce je videlo samo sina — in ni nič vpraševalo, kakšen je ta sin. Vrnil se je, katerega ni videla več mesecev; velik se ji je zdel, gosposki, bele kože — in veselja je občutilo njeno srce v obilici. Skrivaj mu je pripravila cvrtja, da ga je pogostila.

Ko se je zvečerilo, je hitela vsa vas na grič, odkođer se je videlo na Bled. Tudi Janez je šel z njimi. Franceljna pa mati ni pustila.

»Ko opravim, pojdeva midva skupaj. Le počakaj me, Francelj! Nič ne tišči takoj med ljudi, da te bodo zijali!«

Francelj je počakal in že ob dobri temi sta šla z materjo v reber in sedla na višini, čisto sama.

Nad Bledom je žarelo, rakete so švigale v zrak, krog in krog po gorah so goreli kresovi.

Tedaj je izpregovorila mati.

»Francelj, nisi izdelal, kaj ne?«

Sina je pretreslo. Ob maternem krilu, na katerem je slonel, se mu je zbudila vest, kakor bi se predramil iz sanj.

»Oh, nisem, mati!«

V sinovem odgovoru je materino srce občutilo, česar bi drugo ne moglo. Tu ni bilo trme, ni bilo izgovora — ampak sama, odkritosrčna izpoved.

»Zakaj si to storil, sin?«

Francelj je molčal. Njegovo oko ni več videlo razsvitljave nad Bledom. V tla je zrlo, skesano in plašno.

»Ko bi bil ti pomislil na dom, ne bi nas bila zadela ta nesreča.«
Sin ni dvignil oči, sojen z besedami ljubezni polnimi . . .

»Ko bi bil ti pomislil, da sva z očetom vlekla in delala do polnoči in čez, oj, pa bi bil izdelal. Ker Bog ti je dal talentov.«

»Ker nemščine nisem nič znal . . .«

Sin je poizkusil, da bi dobil izgovor. Ni ga iskal, da bi zagovarjal sebe; iskal ga je, da bi tolažil mater.

Tudi ta izgovor je razumela mati prav tako, kakor je sin mislil opraviti z njim ter je nadaljevala.

»Pomisli, da smo prodali lepo telico, pisano, prodali zaradi tebe. Kaka kravica bi bila to čez leta! In boter sosed nam je branil; pa smo morali. Ljudje so pa hitro rekli: Ahà, že prodaja, zaradi študenta prodaja. Bajto mu sne, pa še ne bo nič iz njega, in nazadnje pridejo vsi skupaj srenji na glavo. Vidiš sin, da si ti sedaj izdelal, vseh jezikov bi bilo konec. Tako pa je škoda pri hiši in sramota. Vse skupaj!«

»Oj, mati, ko bi mogel še enkrat v šolo, vse bi popravil, vse; veselje bi imeli in čast.«

»Ne bo mogoče! Zakaj oče je rekel, da se ne dotakne prištedenih krajcarjev. Drugače bi pa ne šlo . . .«

Nato je mati obmolknila. Zakaj bridkosti ji je šlo na jok. Obmolknil je sin, in kakor z lučjo se je zasvetilo v njegovi duši: Kdo je kriv? . . .

Dasi je bila cela hiša s Franceljem vred dokaj edina glede odgovora na vprašanje, kdo je kriv, je vendar pravi odgovor pogodil šele župnik Janez, ki je očeta tako-le potolažil:

»Izgubljenega leta ni kriv ne Francelj, ne nemščina in ne gospodinja. Krivo je to, da je fant naletel na take sostanovavce. Povej mi, s kom občuješ, in povem ti, kdo in kakšen si. Zato poizkusimo še eno leto, stanovanje dobim pa jaz. Boste videli.«

Župnik je bil mož-beseda in poiskal stanovanje, kjer je Francelj zamahnil s plavo ruto ter še enkrat ponovil: »Boste videli!« . . .

Župnik je bil mož beseda in poiskal stanovanje, kjer je Francelj imel tovariše — samo pridne dijake. Koncem leta so pa videli, česar se niso nadejali. — Vsi so se razveselili Francelja — odličnjaka.

V. Hybášek:

P. Pavel Křížkovský.

(Konec.)

Višek svoje slave je dosegel Křížkovský l. 1863., ko je bila v Brnu velika Ciril-Methodova slavnost, katere se je udeležilo 50 pevskih in mnogo drugih društev.

Pri slavnostnem koncertu se je namreč proizvajalo največje delo mojstrovo »Kantata Ciril-Methodova« zložena na besede Sušila »Zvezdi dve od izhoda«. Ta kantata je skupno delo pesnika in skladatelja, kajti Sušil je posamezne momente, ki jih je Křížkovský hotel v glasbi posebno izraziti, obdelal po njegovem navodilu.

Ta veličastni zbor je pelo pri slavnosti v Lužánkách pod milim nebom nad 1000 pevcev, katere je skladatelj sam vadil.

Uspeh te krasno predavane skladbe je bil izreden in je gotovo vsakemu poslušavcu ostal dolga leta v spominu.

»Ni mogoče popisati vtiska,« — je pisal ob tej priliki neki časopis — »ki ga je naredila ta izredno lepa skladba na občinstvo. Njena veličastnost je ponesla misel poslušavcev v drugi svet in ko so pevci peli besede: »Zlomite te nečastne okove«, se ni bilo mogoče več zdržati ginjenja do solz.

S tem smo ob kratkem popisali življenje in delovanje Křížkovskega do l. 1872. Ni lahko pisati življenjepisa moža, ki v svoji skromnosti nikakor ni hotel pripoznati svojih zaslug in svojega talenta ter se je zato tudi branil dati podrobne podatke, češ da tega ne zasluži.

Ozrimo se sedaj še na njegovo delovanje v Olomucu. Želja reformirati cerkveno glasbo, je vodila Křížkovskega na nova pota in je dala njegovemu delovanju novo smer. Sloves Křížkovskega in njegovega cerkvenega zbora se je vedno bolj širil in zato ga je l. 1872. poklical nadškof olomuški, Friderik grof Fürstenberg, za kapelnika pri metropolitanski cerkvi v Olomucu.

Tu so se začeli za mojstra bridki dnevi. Ako je že v samostanu v Brnu zahtevala reforma cerkvene glasbe neumornega dela, se je trud Křížkovskega v Olomucu podvojil, ker je moral po cerkvenih predpisih in določbah vse naenkrat preustrojiti, ne da bi imel od strani predstojnikov le količkaj podpore. — Nasprotno! Mnogo izmed kanonikov se nikakor ni moglo sprijazniti z reformo in so odločno zahtevali hrupno trobentanje in razbijanje po bobnih ter druge take razvade, katere je bil Křížkovský takoj pri nastopu nove službe odpravil.

Toda Křížkovský ni bil mož, ki bi se hitro ustrašil in odnehal. Ne da bi se zastonj prepiral, temveč je vadil pridno dečke-pevce, določil redne skupne vaje, učil skladbe starih in novejših sklada-

teljev, jih proizvajal in pri vsem tem veliki del potrebnih not sam prepisaval.

Vkljub vsemu temu je še vedno pridno komponiral. Iz tega časa imamo namreč več skladb, ki se nahajajo v glasbenem arhivu olomuške stolnice in izmed katerih so bile nekatere natisnjene v »Cyrillu«, časopisu za cerkveno glasbo, izhajajočem v Pragi. — Omenim naj tu le: »Requiem« za tri enake glasove s spremljevanjem orgel; dva »Te Deum« za mešan zbor in orgle, več introitov, offertorijev, gradualij in litanij.

Bolehnost, zlasti pa bolezen na očeh in trud z dečki-štipendisti, katere je moral vsako leto od začetka poučevati v petju, vse to mu žalibog ni dopuščalo, da bi se lotil kakega večjega dela.

Tako je muza posvetne glasbe popolnoma obmolknila. Sicer so ga prosili zdaj od druge strani, naj jim komponira priložnostne slavnostne zборе, toda radi obilice drugega dela in radi bolehnosti ni mogel takim prošnjam ustreči.

Pa bili so tudi drugi vzroki. Pogostoma se je namreč Křížkovský pritoževal, da se besedilo, ki so mu ga za skladbo poslali, sploh ne da za glasbo uporabiti. Šele l. 1881. je začel zopet delovati na polju narodne glasbe.

L. 1880. so namreč narodnjaki v Olomucu ustanovili pevsko-glasbeno društvo »Žerotin«, ki obstaja še danes in proizvaja pri vsaki priliki skladbe Křížkovskega z veliko pijeteto.

Ljubezen do novoustanovljenega društva je tudi silila Křížkovskega, da je l. 1881. zložil moški zbor »Vesna«, ki naj bi bil sprejet v »album za prestolonaslednika Rudolfa«. Ker pa je bil zbor predolg za album, je zložil Křížkovský takoj drugi zbor »Jest jaro«, ki je bil potem uvrščen v album.

Mimogredé bodi omenjeno, da je zbor »Vesna« z drugimi vred izšel v tisku v založništvu Fr. Urbánka v Pragi. Dalje je napisal pesnik Smilovsky za našega skladatelja daljšo legendo, katere se je z velikim veseljem lotil, a radi bolezní je ni dokončal.

L. 1883. je namreč zadela Křížkovskega kap po levi strani, pa tudi spomin ga je zapustil; zato je prosil za začasni pokoj.

Nerad in težko se je ločil od svoje zadnje službe, a tolažil se je z mislijo, da se mu bo kmalu povrnila njegova prejšnja moč in da bo potem zopet nadaljeval započeto delo.

Te njegove nade se mu pa niso izpolnile in zato lje zapustil Olomuc ter se je povrnil v zatišje svojega samostana v Brnu. Za njegove zasluge na polju cerkvene glasbe in za vzorno vodstvo stolničnega zbora ga je nadškof imenoval za konzistorialnega svetnika.

Skrbna postrežba, ki jo je imel v samostanu, je še nekoliko podaljšala dneve njegovega življenja, ki je bilo itak dovolj žalostno. Ločen od sveta je težko pogrešal stik z glasbo, za katero je gorel

od svojih mladih let. Edina svetla točka v zadnjih njegovih letih je bila ovacija, katero je bolnemu skladatelju napravilo pevsko društvo »Hlahol« iz Prage, ko je l. 1884. napravilo izlet v Brno.

Dne 8. majnika 1885. ob 7 zjutraj, ko je pozajtrkoval, ga je zadela kap vdrugič in je napravila konec temu dela in truda polnemu življenju. Ne da bi prišel še k zavesti, umrl je ob $\frac{3}{4}$ 8 in je bil pokopan v ponedeljek 11. majnika na centralnem grobišču v Brnu. Udeležba pri pogrebu je bila ogromna. Razen filharmoničnega društva »Beseda Brněnská« in vseh drugih čeških društev iz Brna, so se udeležila pogreba tudi pevsko društvo »Hlahol« iz Prage, češko pevsko društvo z Dunaja ter pevsko-glasbeno društvo »Žerotín« iz Olomuca.

* * *

Marsikaj se očita skladbam Křížkovskega; ako pa hočemo nepristransko presojati njegovo skladateljsko delovanje, moramo se ozirati na njegov stan in njegove življenjske razmere. Křížkovský se je moral vedno in povsod vojskovati z nemalimi težavami. On ne spada v število tistih srečnih, ki so imeli priliko obiskovati dobre šole, učiti se pri dobrih učiteljih in slovečih mojstrih; to, kar se je naučil, je smel pripisovati svoji izredni pridnosti. Pozneje, preden je začel skladati svoje zборе, moral je temeljito proučiti ljudske pesmi, katerih v začetku sam ni razumel, in katere je popolnoma umeval šele po daljšem temeljitem študiju. Jasno je, da je s tem študijem njegovo skladateljsko delovanje precej zakesnelo.

Ko se je pa v začetku sedmega desetletja, — potem ko je za svoje skladbe žel že povsod zaslužen priznanje. — pripravljati na večja obširnejša dela — na poziv iz Prage bi moral komponirati češko opero — je spoznal, da je kot redovnik poklican delovati tudi na drugem polju glasbe, namreč na cerkvenem.

Reforma cerkvene glasbe je prisilila Křížkovskega, da je moral iskati in proučevati klasične vzore; prepisavati je moral večinoma sam vse potrebno in tako je bil zopet za nekaj let zadržan, da ni mogel kaj večjega samostojnega storiti v cerkveni glasbi.

Ko je pa slednjič premagal vse ovire in dobil toliko časa, da se je mogel zopet posvetiti komponiranju, se je oglasila bolezen v vratu in na očeh, ki mu je življenje grenila in vzela veselje do dela. Vkljub temu je pa tudi cerkveno glasbo obogatil; kar je napisal, ni sicer veličastno, vendar pa dobro in trajne vrednosti.

Křížkovský svojih del ni »numeriral«. Koliko »opusov« je napisal, ni mogoče reči; gotovo pa je, da se v njegovi zapuščini ni dobilo rokopisov doslej še neizdanih skladb, kakor nekateri mislijo. Kar je ostalo iz prve dobe njegovega delovanja, je večinoma sam uničil, ne pripisujoč tem skladbam nobene vrednosti.

Svoji življenjski nalogi je Křížkovský popolnoma zadostil in si v polni meri zaslužil hyaležnost celega naroda; letos so mu odkrili spominsko ploščo, zgodovina glasbe pa mu bo brez dvoma tudi dala častno mesto med probuditelji in prvimi mojstri češke glasbe.

Josip Logar :

O francoski revoluciji.

(Konec.)

Možje krvi in vsakovrstne krivice so se silo vzeli francoskemu narodu vero in ž njo vse, kar je bilo količkaj v zvezi s katoliškim bogočastjem. Kmalu pa so čutili, da morajo dati živahnemu, na zunanost tako navezanemu ljudstvu nadomestilo za vse, kar so mu vzeli s katoliškimi prazniki, s katoliškimi obredi in ceremonijami. Dne 10. novembra 1793. l. naj bi bil praznik svobode, ki se naj bi odslej vsako leto obhajal v cerkvi Notre Dame. Pripoznali in častili so s tem praznikom samo zdrav človeški razum. Poiskali so si v ta namen pripravno žensko, ki so jo častili kot boginjo pameti. V Notre Dame cerkvi so ji zgradili posebno svetišče z nadpisom: »Filozofiji«. Omenjenega dne se je nabralo silno veliko ljudi v bližini te čudne boginje. Vse tedanje oblasti so prišle v svetišče. Slavnost se je pričela s petjem, ki ga je spremljala godba nacionalne garde. Pela se je znana pesem A la Liberté (Descends, o Liberté, fille de la nature! Le peuple a reconquis son pouvoir immortel etc.) Raznega fantastičnega nakitja seveda ni manjkalo. Boginja je nato prišla iz svetišča ter se dala častiti od republikancev in republikank. Ti so stegovali proti njej roke, ji peli razne himne ter ji entuziastično prisegali zvestobo. Ženska se je ozrla nato milostno in dobrotno po svojih častivcih ter se zopet vrnila v svoje svetišče.

Istege dne se je ponovila scena na sličen način v parlamentu. Tu so nastopili govorniki, ki so v visoko donečih frazah proslavljali praznik in njega pomen. »Ena sama želja,« je sklenil zloglasni Chaumette svoje besedičenje, »en sam glas se je slišal od vseh strani: »Nobenih duhovnikov več, nikakih bogov več nego tistih, ki nam jih ponuja narava.«

Slavnost so končali v Notre Dame, kamor je šel s procesijo ves konvent. Tam so postavili novo boginjo na oltar ter jo prav po načinu malikovavcev častili. Poslanec Leonard Bourdon je kleče pred ničvredno žensko pel eno najstrupenejših, katoliško vero najbolj žalečih pesmi.

O drugih satanskih misterijih, s katerimi so onečaščevali katoliške cerkve, molčimo. Solza se niso mogli zdržati tisti, ki so še količkaj ohranili v sebi čuta za spodobnost, za vero.

Zgled, ki ga je dal konvent, niso posnemali samo v Parizu po vseh cerkvah, marveč po celem Francoskem. Klub Jakobincev, ki so bili tedaj tako dobro organizirani, je skrbel v vsakem mestu, v vsakem večjem kraju za slovesno praznovanje tega pomenljivega praznika, in naj je bil potem po nekaterih krajih še tako maloštevilen. Boljši elementi so kot omamljeni, brez vsakega odpora storili, kar se je zahtevalo od njih v imenu konventa.

V Parizu so se dale okrog nositi in častiti kot boginje prostosti igralka Maillard, dalje Candelle, ki je tudi po raznih gledališčih služila svoj kruh, in neka Momoro, žena knjigotržca in agitatorja.

Sicer so bile po navadi vzete te boginje iz vrste sansculottov. Ako so bili kje zaradi pripravne osebe v zadregi, je poslal konvent skupno s poslancem, ki je vodil slovesnost, tudi boginjo.

Vrhutega so uprizarjali Jakobinci istodobno tudi apoteoze Marata, Voltairja in Rousseaua. Maratu na čast so zložili celo neke litanije. Stvari, ki so jih počenjali pri tem kultu, se morajo gabiti normalnim ljudem.

Tako globoko so padli tisti, ki so se sè satansko besnostjo zagnali v vse, kar je spominjalo na Boga in na katoliško Cerkev. (Vrhunec blasfemije ali pa norosti je dosegel renegat, Nemeč Anarcharis Cloots, ki se je redno podpisoval: osebni sovražnik božji.) Praznik sv. Treh kraljev so prekrstili v »dan treh sansculottov«; beseda sveti je morala izpasti iz vseh krajevnih in drugih imen. Mesto pet cerkvenih in deset božjih zapovedi so si naredili les six commandements de la Liberté. Koliko zla, gorja, gnilobe so zanesle te nove postave in postavodajavci med ubogo francosko ljudstvo! »Nikdar ni npravnost tako globoko propadla, kakor tisti čas, ko so pregnali Boga iz svetišča ter postavili boginje pameti na oltar.« Do tega zaključka pride Weiß, ko poroča o tej žalostni dobi.

Stran z vsem, kar je spominjalo na Boga in na kralja — to geslo je vodilo može, ki so gospodovali v konventu. Kdo bi si bil mogel misliti, da ne bodo prizanesli tudi davno, davno umrlim, nekdanj slavnim kraljem in njihovim zvestim pristašem? Saj ima vsakdo, kdor se ni kulturi popolnoma odtegnil, spoštovanje, svet strah pred bivališčem umrlih — zlasti pred njih trupli. In vendar so može, ki so prisegali na nov evangelij prostosti in bratovstva, za vedno omadeževali svoje ime in svojo vest z oskrunjenjem in pokončevanjem grobov in mrličev. Dne 10. avgusta l. 1793. je zapovedal konvent, naj se razrušijo kraljevski grobovi v Saint-Denisu. Saint-Denis! Kako si bil slaven po slavi onih, ki so sè svojim umom, sè svojimi deli v življenju vzbujali strmenje in občudovanje

celega sveta, po smrti pa v tvojem resnem, veličastnem svetišču legli k večnemu počitku! Saint-Denis! Koliko je zate izdal opat Suger, ki je stradal noč in dan, si ne privoščil postelje za počivališče, samo da bi tebe tem bolj olepšal! Kdo bi bil tedaj pričakoval, da bode dragoceno delo Sugerjevo — cerkev Saint-Denis je bila cenjena z vsem okrasjem na več milijonov — po ne dobro pretečenih sedmih stoletjih rop podivjanih zaničevavcev Boga in ljudi?

Strašno delo se je pričelo 12. oktobra 1791. l. v nedeljo zvečer. V La Franciade — tako se je imenoval tedaj Saint-Denis — ni bilo skoraj kraja, ki bi ne bil spominjal na radodarnost slavnih mrtvecev. Železna ograja, dar Karla Velikega, se je prva sesula pod udarci nočnih razdiravcev. Nato planejo po grobovih. Prva rakev, ki jo odpro, je slavnega vojskovodja Turennesa. Truplo, ki je bilo še popolnoma ohranjeno, puste več dni na prostem ter ga kažejo za denar radovedni množici. Pozneje je prišlo v prirodoznanski kabinet; Napoleon šele ga je dal znova dostojno pokopati.

Nič bolje se ni godilo Bourboncem. Kar je bilo dragocenega, pobero; trupla pa pomečejo v apneno jamo. Mnoga izmed njih so na sirov način oskrunili; tako truplo Henrika IV., na katerem sta se videli še prav razločno globoki rani, ki mu jih je zadal Ravaiillac. Skupna jama je krila odslej Ludovika XII., XIII., XIV., čigar truplo je bilo popolnoma črno vsled samih mazil. Marija Medici, Ana d'Austria, Marija Terezija, soproga Ludovika XIV., Ludovik XV., njegova žena Marija Leczynska; dalje Karel V. in njegova soproga Ivana Bourbonska, Karel VI. in Izabela Bavarska, Karel VII., Henrik II., Katarina Medici, Karel IX., Hugo Veliki, začetnik Capetingov, Ludovik VIII., oče Ludovika Svetega itd., kakor so bile rakve po žrvi postavljene, tako so jih razbili in oropali. Koliko slavnih, zanimivih imen — a nikaka zgodovina, nobena še tako znamenita preteklost ni vplivala na nasilnike.

V noči med 11. in 12. novembrom so pobrali vse dragocenosti iz cerkve, naslednji dan pa odpeljali v Pariz. Svinec in kar je bilo porabne kovine so odmenili v vojne potrebe; dragosti pa, ki so bile milijone vredne, so izginile, da ni nihče vedel ne kdaj ne kam.

Ostudnejšega zločina zgodovina ne pozna. Ne pozabimo, da ga je zapovedal konvent, ki je opetovano zatrjeval, da bo osrečil s pravo kulturo, svobodo in ljubeznijo ne samo Francoze marveč vso Evropo; konvent, ki se je slovesno ločil od Boga ter začel pravo malikovavstvo.

Mrtvi niso bili več varni na svojem svetem, tihem, od sveta ločenem kraju miru — kaj je moglo braniti žive, ako so padli v nemilost pri teh mogotcih? Da, nje je zadela še hujša usoda. Ne da bi se spuščali v posameznosti, v poedine slučaje, omenimo le nekaj splošnosti, da si napravimo pojem o vnebovpijočih krivicah, s katerimi so tirani jemali ljudem čast, premoženje, življenje.

Da je imelo preganjanje, klanje in ubijanje ljudi, katerih so se hoteli glavni vodje strank na vsak način iznebiti, vsaj na videz pravni značaj, so ustanovili poseben odsek, ki je zaslišal obsojence in jih sodil. Predsedoval je pri teh sodiščih Fouquier-Tinville, vse prej nego bitje s človeškimi lastnostmi. Bil je slepo orodje v rokah Robespierovih. Imel je zraven sebe porotnike, a odločeval je on. Tu ni pomagal noben zagovor, noben dokaz resnice in nedolžnosti; podkupiti so se dali zelo radi ti sodniki, a kljub prejetim ogromnim vsotam so obsodili nedolžne žrtve. Fouquier-Tinville je prejemal listine, kjer so bila naznačena imena novi vladi neljubih oseb; te so morale na morišče. Vse drugo, kar je sledilo prejemu obsodnih aktov, je bilo le grozno mučenje, dušno in telesno, ki so ga morali jetniki, zlasti ženske pretrpeti pred nasilno smrtjo.

Podobne grozovitosti beremo le še v življenju mučencev, ali pa še tu ne, zakaj čudeži, s katerimi je Bog poveličeval svoje svetnike, svetost, nadnaravno dostojanstvo, ki je obsevalo mučence — vse to je navdajalo nevernike sè strahom pred mučenci in mučenkami. V francoski revoluciji pa sta imeli nasilnost in pohotnost proste roke.

Noben stan, nobena starost, nobene po naravi še tako posvečene razmere niso vplivale niti najmanj na porotnike in na predsednika. Ko beremo, kako so davili nedolžne otročiče, mladeniče, dekleta, matere, ki so nosile otroke na rokah ali še pod srcem, stare, slabotne, ko slišimo, kako hudo so se ti možje pravice rogali tistim, ki so pomotoma vsled sličnega imena, sorodstva prišli pred njih sodni stol in kljub dokazani pomoti morali na morišče, da je bilo le število guillotiniranih izpolnjeno — tedaj se nam mora srce krčiti sramu, žalosti nad toliko podivjanostjo. Stari Rim je utrnil v krvi nedolžnih — tudi Parizu in mnogim drugim francoskim mestom grozi krivično prelita kri maščevanje, pogin. Skoro utešilno in zadostilno pa je za prirojeni nam čut pravice, da se je nad brezvestnimi morivci izkazala že na tem svetu strašna sodba božja . . .

Kako hitro so vršili zločinci svojo krvavo delo! V strašnih septemberskih pobojih (massacres du Septembre, 2—7) je bilo pobitih najmanj 1300. Po drugih zapiskih je govor celo o 15.852 nesrečnih žrtvah, dočim trdi najzanesljivejši vir, da je bilo po ječah pomorjenih 1005, po celem Parizu pa 7060. In kdo pove število nesrečnikov iz ostalega kraljestva, kjer jih mogoče niso zapisovali po protokolih? Morivcev, ki jih je vlada za septembersko klanje najela in plačala, je bilo do 300. Končali so na strašen način svoje življenje.

Lyon, ki se je dolgo časa uspešno boril zoper pariške hudo delce, a se slednjič moral vdati, je bridko skusil vso krutost zmagalcev. Guillotina je delovala noč in dan, a bilo je vse prepočasi; umreti jih je moralo na tisoče. Collot d'Herbois pravi v nekem pismu na Robespiera, da jih mora še najmanj 100.000 »Lyon zapustiti«.

Zato so uvedli hitro »usmrčenje pod ognjem bliska«, znano pod imenom »fusillade«, »mitrailleade«. Po več sto skupaj jih postavijo na določen prostor, kak most, drevored ali travnik, po dolgem pridrijo v primerni visočini močno vrvi, h kateri privežejo obsojence zelo na tesno; ali pa napravijo iz vklenjenih revežev velike gruče — vojaki s topovi ali s puškami pa pred nje! Če ostane po strelu še kaj živih, se morajo zagnati dragonci na konjih med nje ter vse posekati in pogaziti. Vojakom se je sempatje zastudilo to klanje in so koj odšli: koliko živih, težko ranjenih je bilo pometanih na tak način v skupno jamo!

Nad vse grozovito pa je, kar so si trinogi izmislili v Toulonu, ki se tudi ni hotel pokoriti pariškim Jakobincem. Mesto, že samo dovolj močno utrjeno, so branile tudi angleške ladje z morske strani. Da ni bila pozvala vlada Napoleona, ki je z znano bistrumnostjo postavil topništvo na najbolj primerno mesto ter tako postal gospodar vse okolice, bi bil Toulon gotovo odbil s pomočjo Angležev vse naskoke vladne armade. Zmagovavci so se hudo maščevali nad nesrečnim mestom. Guillotiniralo, streljalo, sekalo in sabljalo se je na mnogih krajih po mestu. A vse je šlo prepočasi. Uprizorijo fusillado, ki je presejala vse dosedanje. Fréron, ki je prejel od konventa vrhovno oblast v premaganem Toulonu, izda ukaz: »Vsi, ki so se udeležili upora, ali ki so sprejeli za časa Ludovika XVI. kako službo, se morajo pod smrtno kaznijo zbrati na Martovem polju.« Sešlo se je 8000 ljudi. Mnogi so prišli tudi iz okolice, ker se je govorilo, da bo na polju neka slavnost v čast republiki. V to velikansko, na primerno majhnem prostoru nakopičeno množico so topničarji ustrelili na dano znamenje s kartečami. Večina je padla že po prvi salvi. Čez nekaj časa zakliče nekdo: »Vsi, ki še niso mrtvi, naj vstanejo!« Mnogi se dvignejo. Topovi zopet zagrome — in iznova popadajo cele gruče. To se je ponavljalo, dokler niso našteli 2000 mrtvih. Izmed žrtev so se le tri rešile: neki mornarski častnik, neki starček in mladenič, ki so se delali mrtve in ponoči ubežali. Trupel je bilo toliko, da so potrebovali več dni, preden so jih pokopali.

Napoleon je obsojal to nečloveško klanje. Že prej nekoč se je izrazil, ko so obsodili nedolžnega, slabotnega starčka v smrt: »Čudim se, da ne nastopi takoj sodni dan«.

O Véndéejcih, ki so se junaško borili za katoliško vero in kraljevo rodovino, poroča zgodovina še hujše reči. L'armée Marat (Maratove družbe), Les hussards Américains (amerikanski huzarji, zamorci in mulatje), Les éclaireurs de la Montagne (nekaki gorski hajduki, imenovani tudi »germanska legija«, ker so jo tvorili pobegli nemški vojaki) — te jate, ki so planile in se razkropile kot peklenske pošasti po Vendée ter morile, požigale, onečaščevale ponoči in podnevi, so bile v službi brezbožne tedanje francoske vlade.

Površno omenimo še tudi potapljanje, takoimenovane noyades (les grandes noyades). Kakor je Neron po Anicetovem nasvetu potopil svojo mater s tem, da jo je povabil na ladjo, ki se je med vožnjo sama odprla ter tako se pogreznila, na podoben način so pokončevali tudi v Nantesu neštevilne obsojence. Starim ladjam so napravili po več vratice, te so močni vojaki na najglobjem mestu odprli; par trenutkov in v valovih Loire je izdehnilo na stotine nedolžnih. Ako se je hotel kdo rešiti in se prijemal ob druge ladje in čolne, so mu vojaki kar roke odsekali. Na prav nesramen in podel način so jetnike zasramovali še zadnje trenutke s takoimenovanimi republikanskimi ženitvami.

Noyad je bilo več v Nantesu. Za vse utopljenke se ne ve; popolnoma zanesljivo pa je število 4800. Govori se tudi o noyadah otrok; z gotovostjo trdijo, da so potopili v Loiri do 600 otrok. O krutem divjanju dobimo vsaj nekak pojem, ko beremo, da se je Loira vsled potopljenecv, dalje trupel vsled postreljenih in guillotiniranih, ki so jih kar v vodo metali, okužila in povzročila bolezen, za katero je pomrlo v kratkem času do 2000 ljudi v Nantesu.

To je bila svoboda, ki so jo rodili Voltairjevi in Rousseauovi nauki. Umevamo, da se je francosko ljudstvo tako krčevito prijelo in držalo vojaškega diktatorja, cesarja Napoleona. Boljša je namreč še tako trda roka, ki vzdržuje red in pravico, nego prostost, ki jo umevajo in dovoljujejo stranke po svoje.

To je bila ljubezen in enakost, ki jo je ponujala prekucija. Previdnost, ki vodi vesoljstvo in posamezne, pa je s pripuščanjem tega popolnega bankerota človeškega razuma dala z gromom in bliskom vsem prihodnjim rodovom, vladajočim in poslušajočim nauk: *Discite moniti!* Kultura, svoboda, moč, blagostanje, vsi pojavi človeške družbe postanejo lahko katastrofalni za človeštvo, ako se ne zasnujejo in ne opirajo v svojem zadnjem vzroku na večnega, živega Boga.

Prof. Fr. Pengov:

Nedeljsko jutro v naravi.

(Konec.)

Ne moremo se ločiti od ljubljene vodice, ne da bi ji posvetili še nekaj misli ob roki preslavnega mentorja Frančiška Coppéeja (Rešilno trpljenje. *La bonne souffrance*).

Stojimo ob izviru potoka.

Kot preplašena belouška se vije studenček med tresočimi se krešami po z mahom obraščenem kamenju. Ali ne vidiš onega-le srebrnega trakca?...

Ne bo dolgo in ta čista, čvrsta vodica, ki jo lahko zajameš s periščem in piješ s tistim sladkim občutkom, kot bi srkal nedolžnost samo — dosegla bo daljno obrežje Črnega morja, požrli jo bodo svinčeni, slani oceanski valovi. Drčala bo proti bojem, ki svariyo sè svojimi kričečimi barvami pred lokavimi skalinami pristana. Pljuskajoč bo udarjala ob stranice orjaških parnikov, usidranih ob izlivu veletoka.

Tako čist pri svojem vrelcu, je naš potoček simbol nedolžnosti — žalibog, da se bo njegova voda na dolgem potu do izliva le prevečkrat skalila! Kdo izmed nas se ni pomudil vsaj za trenutek ob tem studenčku, ko si je na trudnem potu gaseval žejo v gozdni tišini? Kdo ni uspavan po njegovem otroškem žuborenji, očaran po njegovi kristalni čistosti zasanjal nehote o detinstvu in devištvu?

Toda, ko hiti potoček po bregu navzdol, na svojem begu podoben gaščerici, ki se skriva med listno goščavo, dobiva druge tovariše in postaja večji in večji. Kmalu doseže dolino in sledi njene slikovite zavoje. Kako majhen je še njegov tek! Deska zado- stuje za prehod čezenj. Če je poletje suho, ni videti drugega kot pesek in kamenje v njegovi strugi. Potoček pa kmalu zapusti serpentine ozke doline in ojačen po vedno novih pritokih hiti naprej skozi tolste, bujne travnike. Ob bregovih se šopiri zado- voljno vrbovje. V dvéh vrstah stegujejo stari njegovi štori blede listje proti nebu. Tu in tam pritava z bližnjega pašnika previdna krava v strugo, si pogasi žejo, dvigne široki gobec raz katerega curlja kot s prenapolnjenega žlebnika in opazuje sé začudenjem obzorje.

Dve, tri urice naprej se je spremenil naš potoček v malo reko; veletok, kot ga nazivlje geograf, živi sedaj svoja mladeniška leta, stari, kameniti most ga preprega v enem samem loku. Ni še izgubil svoje idilične čarobnosti in mirno teče dalje med jeseni in jelševjem. Tu in tam zdrsne med glasnim vikom azurnozelen lesketaj preko njegove temne površine, odsev pisanega ribiča-vodomca. Spomladi čuješ iz nabrežnega grmovja nepretrgan koncert brez konca in kraja. Kačji pastirji, ki sedijo v gručah in najrazličnejših razdaljah na pestičih mešička in trsja, se zdijo muzikalne note, po katerih udarjajo krilati umetniki.

Polagoma se vleče samotarec naprej. Le redko vidiš na nje- govem hrbtu neroden čolnič in v njem pod belim slamnikom ribiča s trnekom nad vodo ali ko razpenja mreže preko ne globoke struge.

Hitro dorašča mladostni veletok; že je začel koristno delovati v službi človeštva. Rečica Pešata hiti mimo vasice enakega imena, na potu skozi njo čuje ščebljanje in srčni smeh peric, mladih deklic, ki jim je pranje ravno tako velika zabava, kot malim dečkom kopanje v deset minut oddaljenem tolmunu, ritmično odme- vajo udarci mokrih predpasnikov in srajc ob perilnik in uslužno

odnaša voda pisane milne mehurčke. Prvenci naporov našega potoka imajo še nedolžen, očakovsk značaj. Pa že mu je stopil nasproti človek s svojim »veto«, mlinar Leskovec mu je zasadil jez v strugo in odpeljal najboljše njegove moči za par minut v stran, da jih zopet vrne materinemu naročju na drugem koncu vasi.

Z veselim samodopadenjem se stiska potok v lesene žlebove, se zaletava na lopate težkih koles in v veselih skokih se prekučuje na oni strani zopet v strugo. Veliko zabavo mu delajo race in gosi, ki se koketno zibljejo na njegovih rajajočih valovih.

Mlin za mlinom, Jurjev, Tomažev, Knezov bobni ob njegovih bregovih, sprva kamen in stope, pozneje v Beričevem jekleni valjci gnani od inteligentne turbine, ki brez zunanega vrišča izrablja vodno silo mnogo popolneje od mlinških koles, le v množini belih pen kažoč efekt svojega trudapolnega dela. Pešati se je pridružil Globovšek in posestrini hitita zdaj v zavestnem koraku nasproti svoji sorodnici Kamniški Bistrici. Trikrat širša, dvakrat globokejša zasluži zdaj naša rečica že ime prave reke. Pa kot bi ji še ne bilo dovolj hiti združeno bistričino vodovje po kratkem prostem življenju v skupni jarem v mogočno Savo. Nadaljna usoda naše znanke je dana po atlantu. Sprejemši gostoljubno vase Savinjo, Krko, Kolpo, Uno, Vrbas, Bosno, Drino postane pri Belemgradu v družbi Donave mogočen veletok ki kaže naravno mejo Bolgarom proti Rumunski, kakor je preje Sava delala mejo med Bošnjaki in Slavonci, ki so po naravi ene krvi.

Kam je dospel naš neznatni nekdanji studenček! —

Mirno, dostojanstveno in delavno hodi veletok svojo pot. Ladje nosi na hrbtu. Ob njegovih bregovih — tudi ob savskih predno je stekla železnica — mimo trepetajočih topolov je vlekla živina prazne čolne proti reki navzgor, ko pa so se vračali z blagom obloženi čolni samotež nazaj, so se razlegale z njih vesele pesmi pogumnih brodarjev.

V mičnih ovinkih polzi naprej veletok, mestoma nekoliko hitreje, kadar mu vinske gorice stisnejo grlo, drugače pa premišljeno, ko stopa po ravnini, kot bi se hotel malce odpočiti od težkega napora. Vedno bolj živahni so njegovi bregovi, kot stari možje-poštenjaki ga pozdravljajo cerkveni stolpi vasi in trgov na njegovem romanju proti neskončnemu oceanu, ki je zanj podoba večnosti. Pa ona se ne mudi, neutrudno se peha naprej in le naprej ponosna velereka. Teče skozi slavna mesta in ker so ji marsikje na potu čolni in vsakovrstni brodovi hiti z večjo burnostjo naprej preko zgodovinskih tal namočenih s krščansko in islamsko krvjo. Godrnjaje se preriva skozi zamolklo odmevajoče loke monumentalnih mostov in ob straneh mečejo preko glav neštevilnega ljudskega hrušča in vrvenja vitki stolpi starih cerkva in minaretov trepetajoče reflekte na njegove valove.

Zopet stopi veletok venkej v prosto ravan in njegova gladina je ogledalo za vse barve, s katerimi si poigrava nebes. Iskri se in mavrično izpreminja pod pekočo svetlobo poletnega solnca, jutranja zarja mu obsiplje lice z rožno zagorelim cvetjem, na večer ga posipa Faeton s topazi in živordečimi rubini, in v jasnih nočeh sanjari v sladkih sanjah, očaran od melanholičnega pogleda srebrne lune.

Zdaj je naš veletok na vrhuncu svoje moči, v najlepših moških letih, na višku veličanstva; toda kaj se je zgodilo s čisto, kristalno-čisto vodico njegovega vrelca? —

Vsak stik s človeštvom je skalil in otroval njegove vode. Začenši pri prvi kemični pralnici, koje umazane pene je odnesel seboj, koliko greznic mu je odslej oddalo svojo tekočino, izlilo vanj svoje blato, svojo grdobijo. Tovarne, ki dvigajo ob bregovih ponosno svoje dimnike so mu pošiljale brez šuma sicer, a zato toliko bolj redno svoje otrovne potoke. Na starih dukatih, na zastarelih dragotinah, na zarjavelih samokresih in bodalih in handžarih, ki jih je izpral iz svojega blata, je spoznal veletok znova sledove zločinov iz davno minulih stoletij. V senci črne noči so se zaganjali nesrečniki z visokih mostov v njegove prepade in izginjali za vselej, in pod samotnimi mostovi so mu metali morilci okrvavljene žrtve v nespravljivi dar. Premagan grôze in studa je izpljuval časih segnjite, strahotne ostanke mrličev na cvetoče svoje bregove. Toda osrčje njegovo je okuženo za vselej in kot grizoča vest zločinca nosi tudi on v svojem vodovji med redkimi, pozabljenimi zakladi plodove nečistosti, zavisti, lakomnosti, obupa, — zločina.

Slednjič je veletok na cilju svojega pota. Pred njim leži morje, morje tako široko, da se zdijo ladje, ki so objadrale zemljo, ki so preveslale indigova morja pod plamenečim solncem, ki so lomile z močnim rilcem ledeno skalovje sredi grozotne mračnjave polnočnega solnca, vitke trijadrnice, mogočni parniki podobni drobljivim školjčnim lupinam, opremljenim s pajčevino mesto z vrvmi.

Njegovo vodovje poteza zdaj vase nemirno, izpreminjajoče se morje. Pri vsakem slanem valu, ki pridrvi pozdravljat novodošleca, se vzpenjajo sladke vode, razdražene in pripravljene na boj, peneč se od besnosti, ko pa se umakne morje se drvi tudi naše vodovje za njim s hitrostjo gorskega slapa. Z visokega morja prinaša veter čudno, zamolklo vršenje. Veliki galebi plovejo kot angelji nad veletokom. Kot glasniki nevarnosti prodirajo njihovi hripavi glasovi ozračje. Menda svariyo naš veletok pred breznom, ki ga bo skoro, skoro pogotnil.

Poznam dušo, slika nadaljujoč Frančišek Coppée veletok svojega življenja, dušo ki je na zemeljskem potovanju natančna podoba te reke. In za katerega čitatelja, četudi sredi rožnih let, ne velja isto, koliko jih je, ki bi ne bili v tem oziru bolj ali menj le kopije, ponatiski velikega člana francoske akademije?

Kakor se zgubi reka slednjič v morje, tako bo tudi ta duša, moja in tvoja, prijatelj morda kmalu izginila s pozorišča življenja. Kakor veletok v delti tako bo začutila tudi ona v trenutku, ko se odpre brezdnost pred njo, vso svojo veličino. Spoznala bo težko odgovornost, ki ji jo naklada preteklost. Tako globoke kot Donava so njene misli, so njeni spomini. Tako grenke so skušnje njenega zagrešenega življenja kot vode okužene reke. Jasno stopa pred njo slika preteklega življenja. Saj na splošno je bilo to življenje morda neškodljivo, celo koristno. Toda koliko peg in madežev je sprejela ta uboga duša nase na svojem potu in jih nosila skozi celo življenje.

Za vodo, ki hiti v morje, za človeka, ki drvi v smrt, je le ena doba resnične čistosti, — studenec, detinstvo. Kakor vleče in vali reka v svojem grezu seboj nesnago in mrličje, skrite pred svetlim dnevom, tako je tudi v duši mnogih ljudij zaloga temotnih, ostudnih skrivnostij.

Ohraniti v tem življenju prvotno nedolžnost, ali ni to skoro nemogoče začetje? Zgubljeno obleko čistosti zopet prejeti v drugem življenju — ali je kje višji ideal, kje lepša sanja?

Reka se bo učistila v soli nezmerne oceana. Uboga duša! tolikokrat omadeževana v življenju, polna nemira in bojazni, globoko pretresena stojiš ob pragu smrti, te velike skrivnosti, in tudi ti si drzneš snivati o neumrljivi nedolžnosti!... Zato misliš danes na častitljive stolpe cerkva in prestolnic, ki so metali na reko svoje slike; tudi ti si jih videvala dostikrat na potu življenja, a nisi se zmenila za njihove resnobne opomine.

Zdaj šele v poznih letih slediš klicu resnih kamenitih orjakov, ki obračajo zaupljivo tvoj pogled kvišku proti nebu in te opozarjajo na to, kako potrebna da je molitev, kako dragocena sv. vera.

Mladenič, mladenka, če hočeta skozi življenje brez strahu pred grenkim očitanjem zavoljo preteklosti, skrbita za dragoceni amulet molitve, v koji je vшит predragi biser sv. vere.

Pa vrnimo se iz fantazije, v katero nas je bil zapeljal slavni Coppè zopet nazaj v istinitost na breg domačega potoka.

Še visi jutranjica na nebu, še utriplje in miglja kot ena sama velikanska, blesteča rosna kaplja.

Pa že žari na vzhodu; oblaki se zbirajo in žarečih obrazov gledajo, kako vzhaja pod njimi solčni kralj. Vedno hlastneje, vedno gosteje prede Avrora svoje zlato omrežje, dokler ni celi nebes samo čisto tekoče zlato, valovajoči in plapolajoči kresovi veselja, iz katerih švigne tu in tam snopič solčnih žarkov više proti nebemu oboku. Iz tega ognjenega morja pa vstaja mirno, veličansko žarni kralj novega dne.

In ko se ulijejo prvi žarki v širokih pramenih nad jutranjo zemljo, tedaj vrši in šepče nekaj po naravi, zdi se ti, da slišiš neko mrmranje in žuborenje kot tiho molitev.

Tudi travnik, na katerem stojimo, zadene zdajci toploten žar. — Ponoči pa so se izprehajali skozi vrste spavajočih Cvetaninih otrok blagi njihovi angelci in ovijali okrog njihovih čel bliskajoče demantne kapljice ter jih všivavali v obleko svojih varovančkov. In zdaj stojijo pred nami v snežnobelih srajčkah, v laseh juvele in bisere, kot srečne milijonarke, devojčice in solnce se smuče med nakičenimi malkami, jim vzravna zaspane glavice ter jim gleda v globoka očesca.

Tedaj se prebudijo zale cvetke, ogledujejo se polne začudenja, odkod vsa ta krasota krog njih, odkod ti rubini ter prikimavajo in momljajo: »Kako lepo je vendar tu na svetu!«

Pa tudi gozd se drami. Mlado solnce poseže med dremajoče drevesne orjake in mladeniče, raztrga v cunje meglene turbane, ki jim ovijajo resnobne glave ter pomeče posamezne kose v zrak, kjer časih še dolgo netopirijo nad prebujenim gozdom v najbolj fantastičnih figurah.

Zapustimo travnik in stopimo po stezici, speljani tik ob potoku proti gozdu. Na mestu, kjer izskoči potoček zelenemu naročju gozdne temine, napravlja bukal in vrhovje smaragdno obočje (nad mrmrajočo vodico. Robida se je povspela sè svojimi kuštravimi osticami v obližje in bele penuše se sklanjajo nad šepetajočimi valčki in poslušajo govorico polne radovednosti.

Kaj pa ima že zopet na srcu potoček, da hoče pripovedovati vedno in vedno? Saj smo vendar zasledovali njegov životopis na dolgo in široko in to ob roki slavnega francoskega akademika.

Toda, kako le moreš tako abotno vpraševati, dragec moj? Prav veliko in lepih reči nam ve še povedati ta deseti brat, posebno zanimivih in lepih pa še tak-le dan, kot je današnje nedeljsko jutro.

Oj, dobro je pač pazil in imel je odprte oči, ko se je plazil daleč gori v gozdu skozi zeleno vejevje, po kotih skoro neznanih svetu, kjer sedi črna žena in šepeta v mejo pravljice, grozne, da se ti ježijo lasje in sladke obenem; in neke jasne mesečne noči je videl sam, kako so se sprijele bele, male rojenice dolí na trati in rajale veselo kolo; popolnoma gotova stvar je tudi, da se zbirajo dolí v vlažnem močvirju, kjer se je zgrudil že mnog drevesni stavec k zadnjemu počitku, in kjer blodijo trohneča debela s fosforično svetlobo kot nemirni duhovi skozi temno noč — na tem mestu se zbirajo vsak večer krastače in močeradi k slovesnemu zborovanju, pri katerem sedijo na mehko tapeciranih črnih gobanih (jurčkih), oči pa se jim svetijo kot brušen demant v solncu.

To in še tisoče drugih reči nam ve povedati mali skušeni potok in njegovo jezičenje in kokodačenje odmeva skoro slovesno po prostornih in tihih dvorana.

Pa ta tihota ne traja dolgo. Komaj prestopimo brvico, porašeno z zelenim mahom, že smukne babica (taščica) iz grma pred nami, se požene ročno na zelen bukov vrh, stegne krilca, pomahlja z repom in že čuješ njeno krotko-žalobno, a obenem tako prisrčno ljubko pesmico. To sliši kraljiček doli v gostem listju, v trenutku zleti še meter više gori in si ogleduje raz visoko svojo stražnico na daleč deželo potopljeno v solčno kopel, kjer vriskajo nad poljem škrjančki v nebesni modrini prepojeni s svetlobo in napolnjujejo v neutrujenem spevu vse z vriskajočimi jodlarji.

Navdušen po takem zgledu, zapiska tudi naš malček svojo srebrno kitico iz smehljajočega grla nad vstajajoči gozd in ta kitica je tako poredno-vesela, da tudi zaspanci izmed ptičjega sveta ne morejo strpeti več v mehkih pernicah.

Vedno novi godci prihajajo in se nam predstavljajo sè svojim značajem: ščinkovec črčinka, šoja se prešerno smeja, divja golobica gori v priprostem borovem gnezdru gruli materinsko-skrbeče in iz gošče ob strani se ulivajo kot balzam sladki flavtni glasovi zlatokljunega zamorca. Iz daljave pa nam kliče kukavica, stara vedeževalka slovenskega gozda. — »Ku - ku!« Kako odmeva, kako doni na vse strani. In zraven te cvetke, tako brezskrbno nedolžne in pisane; celo črni lazar (gozdni polž) se peni brez bojzani in zato tudi brez strehe skozi mah in ruševino. Solčna svetloba vdira skozi vejevje in curlja v milijonskih zalih kapljicah na gozdna tla; cvetlice vračajo ljubezen za ljubezen in se bliščijo v jutro še brez primere lepše nego čez dan. Na sreberni bilki visi nekaj kot zelenkasto-srebrne večne lučice.

Čuj — oglasil se je kralj pevcev, slavulj, v globoki grapi! — Za hip utihne vesoljni gozdni orkester in pobožno prislušava, ko pa zavriskne mojster, je to znamenje za celo soseščino, da se prične koncert v polnem zboru. Vedno glasnejše, vedno bolj goreče donijo glasovi; iz vsakega grma, raz vsako vejico zveni in poje, uka in vriska — — —

To je jutranji pozdrav, ki ga poje vstajajoči gozd svojemu Stvarniku. In midva, dete človeško, stojiva tu sama, nekaj svetega nama sili v prsi, nekam otožno in blaženo [obenem se čuti srce. V takih urah se nam bliža božji duh in nas navdaja s pobožno, otroško grozo; vidimo skoro in slišimo Njegovo hojo gori nad vrhovi in Njegove stopinje puščajo za seboj blagoslov.

Preden zapustiva ta božanski [predvor, poklekniva [za hipec tudi midva v mehki mah k vzhodu veličastnega gabra, poslušajva nemo pretresljivo himno, ki jo speva narava svojemu in najnemu Stvarniku in pridruživa se hvaležnemu Magnificat na Njega, ki mu dolgujeva neizmerno večjo zahvalo, nego vesoljni svet, ki naju obdaja. Ko klije in raste krog naju bujno življenje se nama

zdi, kot da čujeva utripati veliko osrčje zemlje, ki poganja življenjski tok skozi debela in stebela v tisočerih cevkah kvišku proti modremu ozračju.

Vsako drevo nam postane tako svet zase, čarovna palača, v kateri izvršuje naša umetnica narava molče in nemo sicer, a z nezmotljivo sigurnostjo svoje čudovite kemično-fizijologične poizkuse.

Andrej Uršič:

Navod za šahovo igro.

(Dalje.)

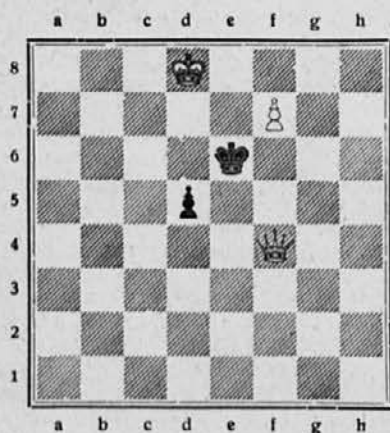
V razvedrilo na počitnicah podamo sledečo partijo — recimo imaginarno — ki jo je prinesla: „Wiener-Schachzeitung“ št. 14/16 1910 pod naslovom: Das Automobilgambit. Nach einer Idee von R. Steinweg.

De Dion (beli).	Bouton (črni).		
1. e2 — e4	e7 — e5	7. Sf3 × e5 i)	Kf7 — e6
2. Lf1 — b5 a)	c7 — c6 b)	8. Dd1 — g4 + j)	Ke6 × e5 k)
3. Lb5 — a4 c)	b7 — b5	9. d2 — d4 +	Ke5 × d4
4. La4 — b3	a7 — a5 d)	10. e4 — e5 +	Kd4 × e5 l)
5. Sg1 — f3 e)	a5 — a4 f)	11. Lc1 — f4 + m)	
6. Lb3 × f7 + g)	Ke8 × f7 h)		

a) Tef, tef, tef — avtomobil (Slovenec je nazval to žival samogon.) ropota — prostor! b) Preprost kmetič radoveden gleda to „beštjo“. c) Samozavestno gre tef, tef „ceruk“. d) Sami radovedni črni zamorci. e) Čuvaj na konju se prikaže pa se še „drži nazaj“. f) Na, na! taka predrznost! Žabišče napada avtomobil; ne! to je blaznost! Samo po sebi se razume, da divja mašina kakor strela, hitro odrine in g) se zadere v okno najmodernejšega konjskega mesarja, katero popolnoma uniči, a tudi avtomobil gre v „franže“ tako da jih mora lastnik konjske mesnice h) odstraniti (namreč Ke8 + f7). i) Čuvaj na konju pa se ne „drži več nazaj“, ampak udere jo naprej; zapodi radovedno ljudstvo narazen in zahteva od mesarja točnega odgovora. j) Prihiti mu še policijski nadporočnik na pomoč. k) To pa konjskega mesarja raztogoti! V divji strasti — krvoželjen podere — ubije čuvaja in konja (Ke6 × e5), namenjen napraviti iz vsega klobase — — začne se pravo „mesarsko klanje“. l) Tef, tef, tef, tef se že sliši; kar pridirja m) nov avtomobil med množico, podere razsajajočega mesarja, ki se težko pobere in v nekaj trenutkih izdahne črno dušo. (Beli dobi kmalu partijo).

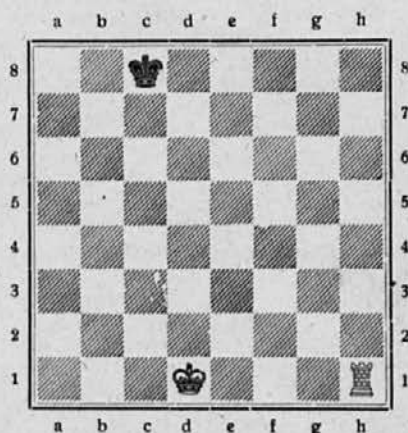
Sledeče naloge — šaljive naloge, napravile bodo jezo in veselje onim, ki se spravijo nanje.

Naloga 24. (šaljiva) Uršič.

Beli napravi mat brez poteze.

Naloga 25. (šaljiva) Uršič.

Beli napravi mat v prvi potezi.

Poprava: Dama h3 v nalogi 20. (S. Loyd) je bela ne črna.

Vsem mladim prijateljem: Na svidenje v novem letniku!

Drobiž.

»Vódnik« ali »Vodnik«? Imena naših slovstvenikov se včasih tako napačno izgovarjajo, da morajo človeka boleti ušesa. Tako delajo veliko silo imenu Vodnik tisti, ki ga kličejo za Vodnika. Je že res: mož nam je bil v marsikaterem oziru vodnik ali mentor, toda da bi ga na ta račun kar splošno tako imenovali, bi bila pa ta etimologija, čeprav idealna in poetična, vendar čisto napačna. V šentviški župniji, kjer je bil rojen Valentin Vodnik, se jih še mnogo tako piše (n. pr. Podutikom). Izgovarjajo pa ljudje Vódnik; naglašajo vedno le na prvem zlogu. Starejši ljudje pravijo »Udnik«. Beseda se namreč na vsak način mora izvajati od »voda«. Vodnikova rodovina se je v šentviško faro preselila v 18. stoletju od St. Jakoba ob Savi. Tam so bili ob vodi, zato Vódniki. Da je edino ta etimologija prava, nam potrjuje tudi izgovarjava »Udnik« (»Vúdnik«), ker v Ljubljani in bližnji okolici besedo voda izgovarjajo »vúda« (n. pr. »grem v vúdo«). Naj bi si vzeli malo k srcu te vrstice oni, ki so se s tako silo oklenili naglasa Vodnik in si zapomnili, da je ta naglas popolnoma napačen!

Iv. Kogovšek.

Kažipot k sreči. Vsakemu znana stvar je, da je cilj vsega človeškega mišljenja,

delovanja in nehanja — hrepenenje po sreči. V raznih časnikih dobiš tudi inserate knjig, kako priti do sreče. Lahkoverni ljudje jih kupujejo, sreče pa po njih ne najdejo. Dotični pisatelji namreč ne podajajo v njih zlatega zrnja za življenje, ampak samo blestečč pene in iščejo s tem srečo za svoj žep, ne pa za bližnjega. — Tukaj nekaj pravih kažipotov do sreče, ki ne varajo nikdar: Na prvem se bere — „skromnost!“ Dandanašnji malo iskana pot do sreče. Moderni svet jo išče večinoma po potu drznosti, bahatosti, brezobzirnosti. S tem misli imponirati in se povspeti do veljave in častnega mesta v človeški družbi. Kdaj so mladi ljudje toliko kritikovali prejšnje čase, starejše ljudi — tudi svoje učitelje in vzgojitelje — in njih delo, kakor ravno v naši moderni dobi? In sicer tisti najbolj, ki so najmanj zmožni za kako resno in posušeno delo. Včasih so rekli: „Preje kaj stori, potem kritikuj!“ In če to poskusi, ne bo več tako hud kritik, ker bo spoznal, da je med kritiko in delom velikanski razloček, kakor med nočjo in dnevom. — Z drznostjo si človek zapre pot k napredku in sreči, ker je nedovzetan za uk in svarilo — po svoji poti jo maha v — svojo pogubo. „Pot hudobnih je temna

ne vedo, kje padejo.“ (Prov. 4, 27.) — Skromni je dovteten za uk in svarilo, kar ga dela prikupljivega pri vseh pametnih in dobrohotnih ljudeh in mu radi pokažejo in pomagajo na poti do sreče: „Moj sin! ohrani postavo in dober svet in tvoja duša bo imela življenje, — tedaj boš varno hodil na svojem potu, in tvoja noga se ne bo spotikala.“ (Prov. 3, 21—23.) Drugi kažipot nosi napis — „vljudnost“. Ona napravi človeku pot do sreče bolj gladko. Vljuden človek napravi takoj ob prvem srečanju dober vtisk na vsakega. In prvi vtisk je najtrajnejši. Prva vljudnost je doma v dobrem, olikanem srcu in se dobro loči od same zunanje, formalne vljudnosti. Srčna vljudnost ima nekaj privlačnega v sebi in nam dobro de, sama zunanja pa nam je nadležna in mučna. — Vendar pa se mora tudi človek blagega srca priučiti marsikatero zunanje vljudne formalnosti, kar se dobi po dobrih knjigah („Pravila dostojnosti“ itd.) S to vrlino najde mlad človek pot do dobrih src in po njih pot do sreče. Na tretjem kažipotu se bere — „hvaležnost“. Tudi dandanes zelo redka čednost; saj pravi dobro prizkušeni pregovor: „Nehvaležnost je plačilo sveta.“ Mlado drevo potrebuje za srečno uspevanje rodovitnih tal, rose neba in skrbne roke, mlad človek pa dobre vzgoje, blagoslova od zgoraj in dobrih rok. Ravno hvaležnost pa je, ki nam odpira dobra srca in dobre roke, nehvaležnost pa zapira oboje. — Lepa pravljica pripoveduje, da so se zbrale nekoč vse čednosti pred prestolom božjim. Vse so se med seboj poznale, ker so že na zemlji večkrat v družbi živele, samo dve se nista poznali. Seraf je eno drugi predstavil: dobrotljivost — hvaležnost, ker na zemlji se nista nikdar ali le zelo redkokrat videli. — Kdaj bo zopet prišla doba in ž njó zavladal pregovor: „Si storil dobro, v pesek piši, dobrote vse pa v kamen riši!“

Sfinga. Ob robu egiptovske puščave stoji že tisočletja velikanska sfinga. Veličastno dviga svojo človeško glavo proti nebu, levje truplo pa se je zarilo globoko v pesek. Zgodovina ne ve ničesar o njenem početku, ki sega nazaj v četrto tisočletje pred Kristusom, skoraj do zibelke človeškega rodu. Skrivnosten, nerazumljiv nasmeh ji je razlit po starem, kamenitem obrazu. Skoraj gotovo hoče reči: ah, kako hitro so pretekla tisočletja človeške zgodovine mimo mene... vanitas vanitatum et omnia sunt vanitas! — Visoka je 64 čevljev (= 20 m), dolga 172 čevljev (= 55 m), obraz ji je širok 13 čevljev (= 3,965 m), uho je široko 6 čevljev (= 1,83 m) in usta so široka 7 čevljev (= 2,135 m). — Pa tudi njej ni čas prizanesel. Moslimi so si jo izbrali za tarčo in ji odbili brado, pokvarili nos in usta. A še iz tega po-

kvarjenega obraza se razodeva velika lepota, pravilnost in sorazmernost, ki priča o veliki umetnosti starih Egipčanov. — Škof Keppler piše v svoji knjigi „Wanderfahrten und Wallfahrten im Orient“ o tej sfingi tako-le: „Nikakor ne gre, pomilovalno gledati na ta izdelek, češ to je ustvarila umetnost, ki je bila še v povojih. Sfinga ne potrebuje tega pomilovanja. Za sama misel, stvariti iz puščavske skale tak velikanski kip, ni misel otroške umetnosti. Mojstrska popolnost, s katero je kip izveden in rešen problem, kako človeški obraz 30 krat povečati, da ostane celo sorazmerje lepo in pravilno, ta popolnost je občudovanja vredna. Prvi pogled nanjo vzbuja otožnost: celo truplo takorekoč pokopano v pesek puščave. Nekdaj lepi, smehljajoči se obraz je ves popačen. Človek ga ne more gledati brez neke notranje bolesti. Zdi se, kakor da veje neko tiho notno ječanje od pokvarjene sfinge, ki je do smrti ranjena, a le ne more umreti. Rada bi skrila svoj popačeni obraz v pesek puščave, a ker ga ne more, zbira vse svoje moči, da prenaša s ponosno kvišku obrnjenim obrazom vse svoje bolečine in jih tako prikrije tujemu obiskovavcu.“ Sfinga je obrnjena proti vzhodu. Itrutanje solnce ji zlati skrivnostni obraz. Zato se ji je reklo bog solca. Egiptovski napis v podobah jo naziva za „čuvaja“. Arabci jo imenujejo „očeta strahu“. Mnenja, kak namen je imela, so različna. Pogosto se misli, da je bila postavljena za varuha kraljevskih grobišč proti sovražnim demonom.

Igračkanje s črkami. Med teološke pisatelje 18. stoletja štejemo tudi Itzfeldnerja, ki je bil rojen 1729 na Salcburškem. Znan je deloma po svojih govorih s čudnimi naslovi ravnotako čudne vsebine, deloma po tem, da je v svojih spisih nekatere črke izpuščal, druge pa večkrat uporabil ali nasprotno. Tako je izdal delo, v katerem ni bilo 18. črke v abecedi; ravnotako je zlagal rime, katere niso imele 14. soglasnika. V nekem njegovem latinskem govoru se začne vsaka beseda s črko **s**. V hvalnem govoru o sv. Avguštinu je postavil vprašanje, ali je to posebna hvala, da ima Avguštin ravno v avgustu svoj praznik, in je odgovoril z: „da“. — Takšne umetnosti so dobile morda takrat priznanje, a sedaj se bo redko kateri sprijaznil ž njimi.

Lepe sanje. Poljski pesnik Kazimir Brodzinski, ki je umrl v Drezdenu 10. oktobra 1835, je imel pred svojo smrtjo zelo lepe sanje. Prikazal se mu je Kristus in stegnil roko proti njemu, da bi ga prižl k sebi. Pesnik je bil zelo nežnega, čistega in v ljubezni do Kristusa vere vnetega srca; zato smemo upati, da so se njegove sanje tudi uresničile.

Knjigoveznica „Katol. tisk. društva“
v Ljubljani se priporoča v izvršitev
:: vsakovrstnih knjigoveških del ::
Knjižnicam znaten popust. Solidno delo — zmerne cene.

I. kranjska tovarna oljnatih barv, firneža, laka in steklarskega kleja

ADOLF HAUPTMANN

Marijski trg 1
Rozljeva c. 4

LJUBLJANA

priporoča: akvarelne, tempera in düsseldorfске
oljnate barve v tubah za umetnike, slike, stu-
dijske in dekoracijsko slikarstvo, kakor tudi vse
v to stroko spadajoče potrebščine.

Ustanovljeno 1832.

Zahtevajte cenike.

Prva slovenska veletrgovina
z železnino in s poljedelskimi stroji

Fr. Stupica, Ljubljana

Marije Terezije cesta števil. 1

priporoča bogato zalogo raznovrstne že-
leznine, stavbnih potrebščin, sani, izvrst-
nih drsalk, motorjev, železnih blagajn itd.

Najnižje cene in solidna postrežba!

Fr. P. Zajec, Izprašani optik, Ljubljana, Stari trg 26

priporoča svoj dobro urejen optični zavod kakor
tudi različne vrste naočnikov, očal, očalcev, toplo-
merov, daljnogledov itd. Popravlja očala, očalce
itd. Izvršuje dobro in cenol

» Nizke cene! « « « « Priporoča se « « « Velika zaloga! «

trgovina s klobuki in čevlji

Ivan Podlesnik ml., Ljubljana, Stari trg števil. 10.

» V zalogi ima tudi «
» telovadne čevlje, «
» hlače, rajce, če-
» pice, pasove, zma-
» ke za uniforme «
» « « « « « « « « « « « « « « «

Julija Štor, Ljubljana

Prešernova ulica št. 5.

Največja zaloga čevljev

za gospode, dame in otroke. — Sportni čevlji iz najbolj
slovitih tovarn. — Pravi giserski gorski čevlji. |||||

Priporočljiva domača tvrdka!

Podpisani izjavljam v imenu stavbnega odbora za zidanje nove
cerkve v Šmihelu pri Žužemberku, da je gospod

Rajko Sušnik, umetni steklar v Šiški

napravil v imenovani cerkvi enajst novih oken, lepo in umetno v gotakem
slogu izdelanih, v splošno zadovoljnost in po zmerni ceni ter je zato v svoji
stroki vreden najboljšega priporočila.

V Šmihelu, 12. avg. 1909.

Za stavbni odbor:
Francišek Gabršek, župni upravitelj.

:: Domača tvrdka! ::

Gričar & Mejač

Ljubljana, Prešernova ul. 9

Najstarejša in največja
trgovina s izgotovljeno obleko.

Velika zaloga srajc, ovratnikov
in kravat za gospode.

— Naštevati cenik na fraško na razpolago. —

Priporočava se preč. duhovščini v naročju
za izvršitev raznovrstne

duhovniške obleke

iz najemčeno dobrega in trpežnega blaga
razne kakovosti, katerega imava prav
mnogo v zalogi. Posreževa na željo z
vzorci ter sva v stanu vsled nakupovanja
v množinah in obilnih trgovine postrati z
izjamilo dobitim blagom in ustrezno iz-
vrševajo po najnižji ceni.

V zalogi imava

izgotovljene obleke

za gospode, dečke, gospe in deklice po
najnovejšem kroju in lepih vzorcih.

Prodajalna „Katol. tisk. društva“ (H. Ničman) v Ljubljani

priporoča svojo

bogato zalogo šolskih in pisarniških potrebščin,

kekor: raznovrstni papir, zvezke, noteze, razne zapisnike, ko-
pirne knjige, šolake in pisarniške mape, pisala, radirke, črnilo,
gumi, finilike, ravnila, trikote, šestila, barve, čopiče ter
raznovrstne razglednice in devocionalije.